

Держава та регіони

Серія:
Економіка та підприємництво
2018 р., № 6 (105)

Науково-виробничий журнал

Голова редакційної ради: **О. В. Покатаєва**,
доктор економічних наук, доктор юридичних наук,
професор

Головний редактор:
О. І. Трохимець, доктор економічних наук, доцент

Редакційна колегія:

О. І. Амоша, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік НАН України
В. М. Бородаєк, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України
Ю. Г. Лисенко, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України
Б. М. Андрушків, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
В. Г. Бодарев, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
Ю. Є. Петруня, доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України
В. В. Вітлінський, доктор економічних наук, професор
О. Л. Гальцова, доктор економічних наук, професор
Л. С. Головак, доктор економічних наук, професор
В. М. Давид, доктор економічних наук, професор
М. М. Іванов, доктор економічних наук, професор, академік АЕН України
Т. С. Клебанова, доктор економічних наук, професор
В. Л. Корінець, доктор економічних наук, професор, академік АЕН України
Г. Ю. Кучерова, доктор економічних наук, доцент
В. І. Ляшенко, доктор економічних наук, професор
М. Г. Павловарев, доктор економічних наук, професор
О. В. Покатаєва, доктор економічних наук, доктор юридичних наук, професор
В. М. Порожня, доктор економічних наук, професор
М. М. Радева, доктор економічних наук, професор
В. Л. Осенький, доктор економічних наук, професор
К. С. Салига, доктор економічних наук, професор
А. Г. Семенов, доктор економічних наук, професор, академік АЕН України
Л. Н. Сергеева, доктор економічних наук, професор
А. А. Ткач, доктор економічних наук, професор, академік АЕН України
В. В. Томарева-Патлахова, доктор економічних наук, доцент
А. М. Турило, доктор економічних наук, професор
О. І. Черняк, доктор економічних наук, професор

Іноземні члени редакційної колегії:

В. Курзєва, доктор технічних наук, професор (Російська Федерація)
Ю. Осипов, доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки Російської Федерації (Російська Федерація)
С. Пелих, доктор економічних наук, професор (Республіка Білорусь)
Ю. Сокол, доктор хабілітований, професор (Республіка Литва)
В. Фатєєв, доктор економічних наук, професор (Республіка Білорусь)

Технічний редактор: **М. В. Блохіна**
Дизайнер обкладинки: **Я. В. Зоська**

ISSN 1814-1161

Журнал включено
до переліку фахових видань
згідно з наказом МОН
від 06.11.2014 р. № 1279

Журнал включено до міжнародної
наукометричної бази Index Copernicus
International (Республіка Польща)

Засновник:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету
інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України про державну
реєстрацію друкованого засобу
масової інформації
Серія КВ № 14178-3149 ПР від 24.04.2008 р.

Видавець:

Класичний приватний університет
Свідоцтво Державного комітету
інформаційної політики, телебачення
та радіомовлення України
про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.

Журнал ухвалено до друку вченою радою
Класичного приватного університету
26.12.2018 р., протокол № 4

Усі права захищені. Повний або частковий передрук
і переклади дозволено лише за згодою автора
і редакції. При передрукуванні посилання на журнал
"Держава та регіони. Серія: Економіка
та підприємництво" обов'язкове.

Редакція не обов'язково поділяє думку автора
і не відповідає за фактичні помилки,
яких він припустився.

Адреса редакції:

Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70Б.
Телефон: +38 (099) 273 83 99
Електронна пошта:
editor@econom.stateandregions.zp.ua
Офіційний сайт: www.econom.stateandregions.zp.ua

Підписано до друку 27.12.2018.
Формат 60×84/8. Ризографія. Тираж 300 пр.
Замовлення № 0219/43.

Виготовлено на поліграфічній базі
Класичного приватного університету

© Класичний приватний університет, 2018

ЗМІСТ

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

<i>Морозова І.В., Назаров М.І.</i> ЗВОРОТНИЙ БІК ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: КРАЇНИ-ЧЛЕНИ ТА УКРАЇНА.....	4
<i>Фатенок-Ткачук А.О., Губей А.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ІНОЗЕМНИМИ ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ.....	12

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

<i>Бусарев Д.В.</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ.....	19
<i>Зайцев О.В., Похилько С.В.</i> НАСЛІДКИ КОЛАПСУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	25
<i>Калачевська Л.І.</i> ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК НАПРЯМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	32
<i>Коваль П.Ф., Андреева Г.П.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРИГОДНИЦЬКОГО ТУРИЗМУ.....	39

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

<i>Джур О.Є.</i> ВИРОБНИЧА ЕФЕКТИВНІСТЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ КОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	46
<i>Зеркаль А.В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОМЕРЦІЙНОЇ СВІДОМОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ.....	54
<i>Канцір І.А., Рихліцький Т.І.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	60
<i>Ладонько Л.С., Мітал О.Г.</i> РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	65
<i>Свиноус І.В., Гура А.М.</i> СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	71
<i>Слободянюк О.В., Ковтунова Н.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	80
<i>Хадарцев О.В., Міщенко А.Ю.</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	86

Хадарцев О.В.

кандидат економічних наук
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

Міщенко А.Ю.

студентка
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КРИЗОВИХ ЯВИЩ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті досліджено сутність понять «криза» та «кризові явища», їхню роль у діяльності підприємства. Розглянуто ключові чинники прояву кризи в діяльності підприємства, а також передумови їх виникнення. Надано характеристику перебігу кризових явищ у житлово-комунальному господарстві, запропоновано методичні підходи до класифікації загроз, оцінювання та передбачення проявів кризи в діяльності підприємств.

Ключові слова: криза, кризові явища, прояви кризи, перебіг кризових явищ, житлово-комунальне господарство, оцінювання проявів кризи.

В статье исследованы сущность понятий «кризис» и «кризисные явления», их роль в деятельности предприятия. Рассмотрены ключевые факторы проявления кризиса в деятельности предприятия, а также предпосылки их возникновения. Охарактеризован ход кризисных явлений в жилищно-коммунальном хозяйстве, предложены методические подходы к классификации угроз, оценке и прогнозированию проявлений кризиса в деятельности предприятий.

Ключевые слова: кризис, кризисные явления, проявления кризиса, ход кризисных явлений, жилищно-коммунальное хозяйство, оценивание наступления кризиса.

The paper deals with the essence of categories of crisis and crisis phenomenon, their role in the enterprise. The key factors for the manifestation of the crisis in the activities of the enterprise, as well as the prerequisites for their occurrence, are considered. The course of crisis phenomena in housing and communal services has been characterized, methodical approaches have been proposed for classifying threats, assessing and forecasting manifestations of crisis in the activities of these enterprises.

Keywords: crisis, crisis phenomena, crisis manifestations, course of crisis phenomena, housing and communal services, assessment of crisis probability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні особливості функціонування економіки, а також різноспрямований вплив чинників окремих сфер походження ускладнюють об'єктивне оцінювання стану суб'єкту господарювання. Особливо гостро це стосується аспектів виявлення кризових явищ, зокрема підприємств житлово-комунального господарства. Надання якісних житлово-комунальних послуг задовольняє першочергові матеріально-побутові потреби населення. Про

кризовий стан на підприємстві може свідчити погіршення фінансових результатів діяльності порівняно з попередніми роками. Зважаючи на те що виникнення кризових явищ не тільки спричиняє фінансові втрати підприємству, а й загрожує усій його діяльності, необхідно постійно проводити детальне вивчення комплексного функціонування суб'єкта господарювання, що дасть змогу отримати ґрунтовну аналітично-інформаційну базу прогнозування кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми

і на які спираються автори. Українські економісти під різним кутом зору визначають напрями вирішення питань щодо оцінювання кризових явищ на підприємстві. Зокрема, А.І. Півень [1] займається вивченням питань ранньої діагностики та подолання фінансової кризи на підприємстві. О.А. Островська [2] приділяє увагу інструментарію прогнозування банкрутства підприємств. Проблеми забезпечення розвитку підприємств житлово-комунального господарства висвітлено в роботах П.П. Борщевського, О.В. Димченко, О.О. Євсєєва, В.І. Логвиненка, О.П. Хом'яка та інших учених. При цьому значну кількість досліджень присвячено аналізу та оцінці методів прогнозування фінансових криз. Проте методика виявлення та оцінювання перебігу кризових явищ має базуватися на діагностиці всіх ключових аспектів діяльності підприємства.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є виявлення сучасних підходів щодо оцінювання прояву кризових явищ для підприємств житлово-комунального господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Перш за все слід визначити сутність понять «криза» та «кризові явища», оскільки у науковій літературі існують різні трактування цих термінів. Так, А.Д. Чернявський зазначає, що «криза – це переломний етап функціонування будь-якої системи, на якому вона зазнає впливу ззовні чи зсередини, що потребує від неї якісно нового реагування» [3]. Згідно з визначенням В.О. Василенка, «криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості в навколишньому середовищі» [4]. Так само й інші науковці по-різному трактують поняття «криза» (табл. 1).

Отже, криза – це період діяльності будь-якого суб'єкта, який призводить до переломного моменту, вона зумовлена впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, які в подальшому призведуть до позитивного або негативного ефекту. Основна особливість кризи полягає у тому, що вона загрожує руйнівною силою для системи

Таблиця 1

Аналіз сутності поняття «криза»

Джерело, автор	Сутність поняття «криза»
Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 488 с.	Криза – це форма порушення параметрів життєздатності підприємства, яка проявляє себе протягом певного періоду, характеризується закономірністю та циклічністю виникнення на різних етапах життєвого циклу підприємства, зумовлюється накопиченням протиріч у межах господарської системи та в перебігу її взаємодії із зовнішнім оточенням, має певні наслідки для можливостей його функціонування та розвитку.
Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; за заг. ред. З.Є. Шершньової. К.: КНЕУ, 2007. 680 с.	Криза – загальна універсальна фаза будь-якого циклу, період порушення рівноваги.
Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2003. 504 с.	Криза – це крайнє загострення протиріч у соціально-економічній системі (організації), що загрожує її життєстійкості у навколишньому середовищі.
Петрик О. Фінансова криза в Україні та заходи щодо її подолання. Вісник НБУ. 2009. № 8. С. 4–11.	Криза – це ситуація, позначена високою небезпекою, станом непевності, відчуттям невідкладності.
Іванюта С.М. Антикризове управління: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2007. 288 с.	Криза – це складний загострений стан, різкий перелом або занепад.
Ткаченко А.М., Єлєць О.П. Сучасний підхід до антикризового управління машинобудівним підприємством: монографія. Запоріжжя: ЗДІА, 2010. 277 с.	Криза – це широкомасштабна, непередбачена, переломна подія, яка призводить як до негативних наслідків у господарській діяльності (що зумовлюють розбалансування системи підприємства), так і до позитивних наслідків, які підвищують ефективність діяльності підприємства, приводячи в дію трансформаційні сили, сприяючи його еволюції.
Штангрет А., Копилук О. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. К.: Знання, 2007. 335 с.	Криза – це зростання кількості взаємопов'язаних кризових явищ, які призводять до незначного погіршення окремих показників діяльності підприємства, але не спричиняють руйнації системи самозбереження.
Дацюк І.В. Сутнісна характеристика кризи підприємств. Технологія і техніка друкарства. 2010. № 2(28). С. 165–170.	Криза – об'єктивний процес, що призводить до оптимізації системи або до її знищення у разі неспроможності адаптуватися до нових умов та розвиватися, адже це ставлення ґрунтується на діалектичній єдності основних тенденцій в існуванні системи – сталого функціонування та розвитку, що поступово змінюють одна одну.

(частково або повністю). Найбільше кризових явищ і ситуацій спостерігається на мікрорівні.

За статистичними даними, щорічно 10–20% малих підприємств потрапляють у кризові ситуації, близько 10% цих підприємств припиняють діяльність [5]. Більшість фахівців сприймає кризу як негативний чинник, що руйнує діяльність, проте необхідно відзначити й позитивний бік цього чинника, адже саме він виконує функцію стимулювання:

1) спонукає до зменшення витрат виробництва та посилення конкуренції;

2) призводить до усунення або ліквідації засобів виробництва, не здатних забезпечити прибуткову роботу підприємства;

3) стимулює до відновлення капіталу на новій технічній основі;

4) каталізує переважно інтенсивний шлях розвитку підприємства;

5) є підґрунтям або шаблоном формування нового етапу життєвого циклу.

Як свідчить економічна історія, криза є одним із головних елементів щодо регулювання ринкової економіки, тому адекватне оцінювання кризи та кризових явищ неможливе без розуміння загальних закономірностей розвитку системи економічних відносин; з'ясування місця і ролі її базових структур у загальному потоці економічних змін, без розкриття основних суперечностей у русі системи.

Кризові явища – це невелика кількість нестійких кризових проявів, що виникають синхронно один до одного у різних напрямках діяльності підприємства або певне явище, що виникає під час реалізації конкретного процесу функціонування суб'єкта діяльності [6]. Кризові явища, як правило, формуються на основі зовнішніх та внутрішніх чинників, які зазвичай негативно впливають на діяльність підприємства. Це завдає шкоди цілісній системі або окремим його елементам, і, як наслідок, цей вплив може призвести до виникнення проблем і в подальшому знищення системи у цілому. Складність класифікації кризових явищ полягає у різноманітності поглядів авторів. З даною проблемою стикаються під час вирішення різних завдань (поточних, довгострокових), які постають перед підприємством. Існують певні види криз, які впливають на діяльність усіх організацій без винятку. Проте існують і специфічні види кризових явищ, характерні лише для окремих видів діяльності. Поняття «криза» та «кризові явища» пов'язані з таким поняттям, як «ризик», яке тією чи іншою мірою впливає

на методологію розроблення будь-якого управлінського рішення. Джерело ризику – чинники (явища, процеси), які спричиняються невизначеністю та конфліктністю. Чинники поділяються на об'єктивні та суб'єктивні [7]:

- об'єктивні – чинники, які не залежать від підприємства (зовнішні): законодавча база, соціально-економічні (політичні, ринкові, митні), природні;

- суб'єктивні – чинники, які безпосередньо залежать від підприємства: рівень організації виробництва, можливість забезпечення якості продукції, вибір типу контрактів, ступінь кваліфікації.

Передумови виникнення кризи – сукупність подій або явищ, унаслідок яких формуються кризові явища, різні за характером прояву та глибиною впливу на систему, що є об'єктом аналізу. Причини кризових явищ, як правило, формуються на основі взаємодії об'єктивних та суб'єктивних, зовнішніх та внутрішніх чинників, які переважно негативно впливають на діяльність підприємства, завдають шкоди окремим його елементам або системі у цілому та за не своєчасної реакції на ці чинники відповідними заходами можуть призвести до загибелі системи, на яку вони впливають. Кризові явища формуються під впливом різноманітних чинників. Передумовами виникнення криз є [8]:

- раптове виникнення непередбачених подій у зовнішньому середовищі (зміна політичної ситуації, податкового законодавства і цін, коливання валютного курсу тощо);

- зміна відносин суб'єкта з його контрагентами;

- зміни всередині суб'єкта господарювання, його інфраструктури або ресурсного забезпечення;

- зміни в НТП, результатом чого є формування нових підходів, поглядів і орієнтирів.

Передумови виникнення криз бувають: об'єктивні – пов'язані із циклічними потребами модернізації і реструктуризації підприємств, а також із негативним впливом зовнішніх чинників; суб'єктивні – відображають недоліки і волюнтаризм в управлінні. Причини криз можуть мати як природний характер, пов'язаний із кліматичними явищами (землетрусами, повеннями тощо), так і техногенний, пов'язаний із діяльністю людини. Причини кризи можуть бути зовнішніми, вони залежать від макроекономічного розвитку, економіки світу, політичної ситуації в країні, і внутрішніми, які пов'язані з маркетинго-

вою стратегією, невдало вибраною стратегією управління, внутрішніми конфліктами організації, недосконалою організацією виробництва, інноваційною й інвестиційною політикою (рис. 1). Якщо кризу розуміти саме так, то можна констатувати ту обставину, що небезпека кризи існує завжди й її необхідно прогнозувати і запобігати.

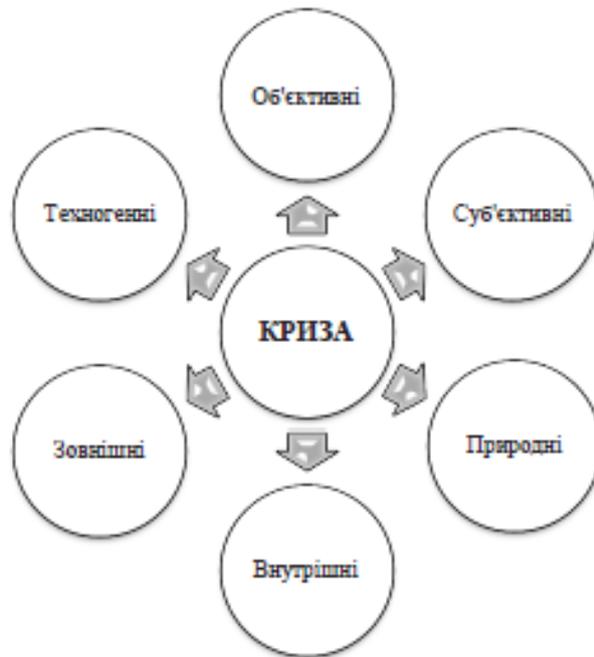

Рис. 1. Передумови виникнення кризи

Особливо гостро проблема оцінювання перебігу та настання кризових явищ стосується сфери надання житлово-комунальних послуг. Сьогодні в Україні житлово-комунальне господарство (ЖКГ) характеризується нестабільними тенденціями. Це відбувається через зношеність основних фондів, інженерних та комунікаційних мереж, недостатнє фінансування з боку держави, збитковість підприємств ЖКГ тощо. При цьому більша частка витрат житлово-комунального господарства фінансується за рахунок місцевих бюджетів, які, на жаль, не можуть забезпечити потреби галузі в повному обсязі. Це призводить до появи кризових ситуацій на підприємствах, і, як наслідок, відбувається погіршення якості наданих послуг, а також скорочення їх обсягів. Виникають побоювання, що житлово-комунальний сектор України знаходиться у кризовому стані, гальмуються позитивні зміни у становленні ринкових засад господарювання. Житлово-комунальні послуги – діяльність із надання послуг спеціалізованими підприємствами, організаціями, установами постачання води,

газу, електричної та теплової енергії власникам квартир, будинків, особам, які проживають на умовах договору найму, де з даних послуг тарифи і розміри оплати встановлюються переважно законодавством [9].

До внутрішніх причин кризового стану діяльності підприємств ЖКГ фахівці відносять низьку якість менеджменту, недосконалість механізму ціноутворення, збільшення дебіторської заборгованості, утримання зайвих робочих місць, технологічну неузгодженість процесу виробництва, брак довготермінового інвестування, дефіцит власних оборотних коштів, нераціональну організаційну структуру [10; 11]. Проте хотілося б зазначити, що дослідники окремо не виділяють соціально-культурні та демографічні чинники, вони об'єднують їх у соціально-економічну групу, що, на нашу думку, ускладнює процес ідентифікації та оцінки кризових явищ. Багато науковців поділяють загрози залежно від сфер діяльності підприємства. Зокрема, Ю.Б. Валуєв за відношенням загроз до сфери діяльності виділяє загрози в галузі: інвестиційної діяльності, поточного фінансового забезпечення, матеріального забезпечення, конструкторсько-технологічного забезпечення, виробничої, маркетингово-збутової, науково-дослідницької діяльності [12]. Перелічені вище загрози є найбільш поширеними, які ми найчастіше зустрічаємо, але насправді їх кількість набагато більша. Беручи за основу вищезазначене, правомірно створити градацію внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на підприємства ЖКГ (табл. 2).

Отже, на роботу діяльності підприємства може негативно вплинути будь-який чинник і в подальшому призвести до кризового стану. Не можна не відзначити, що більшість видів загроз стосується саме внутрішніх чинників, а це говорить про те, що захист підприємств ЖКГ залежить саме від якості його роботи та здатності працювати «над собою». У практиці для діяльності підприємств житлово-комунального господарства слід застосовувати аналітичні підходи, які уможливають оцінювання поточного стану підприємства та перспективи його розвитку, зокрема метод SWOT-аналізу. SWOT – аббревіатура перших літер англійських слів strengths – сильні сторони, weakness – слабкі сторони, opportunities – можливості і threats – небезпеки, загрози [13].

SWOT-аналіз придатний для будь-яких видів діяльності підприємств, зокрема й для житлово-комунальних. Методологія SWOT-аналізу дає

Класифікація загроз для підприємств ЖКГ

№	Клас загрози	Вид загрози
1	Соціально-економічні	Нестабільна податкова система
		Зростання рівня інфляції
		Зменшення національного доходу
		Нестабільність валютного курсу
		Зниження рівня реальних доходів населення
2	Ринково-економічні	Зростання цін на сировину та енергоносії
		Зниження ємності внутрішнього ринку
		Нестабільність фінансового сектору
		Спад кон'юнктури в економіці у цілому
		Зниження попиту на роботи/послуги
		Посилення монополізму на ринку
3	Кадрові загрози	Неефективне використання трудових ресурсів
		Демографічні проблеми
		Висока плинність кадрів
		Низька кваліфікація працівників
4	Управлінські	Відсутня корпоративна культура
		Відсутня «філософія» роботи між працівниками
		Низькі якість і рівень маркетингу
		Неякісна стратегія роботи підприємства або взагалі її відсутність
		Невикористання сучасних методик управління підприємствами
5	Техніко-технологічні	Відсутність співпраці між підрозділами організації
		Високий рівень зносу
		Низький рівень відновлення основних фондів
		Критичний стан використання технічної бази
		Використання нересурсозберігаючих технологій
6	Фінансові	Неефективне використання ресурсів
		Дебіторська заборгованість
		Кредиторська заборгованість
		Неефективні форми фінансування
		Неефективне використання інвестиційних коштів
		Недостатність власних коштів

зможу систематизувати результати дослідження за такими групами: сильні та слабкі сторони в діяльності організації (внутрішні чинники); сприятливі можливості та загрози з боку навколишнього (зовнішнього) ринкового середовища (зовнішні чинники).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, можна зробити висновок, що не існує єдиного методичного інструментарію ідентифікації та прогнозування кризових явищ на підприємствах. Прогнозування кризи є важливим етапом розроблення плану роботи підприємства у зв'язку з тим, що саме ці результати можуть сприяти захисту підприємства від внутрішніх та зовнішніх чинників, які можуть спричинити кризові явища або зменшити можливі наслідки та уберегти від ліквідації. Кризові явища – це невелика кількість нестійких кризових проявів,

що виникають у різних напрямках діяльності підприємства. Кризові явища створюють перешкоди для роботи підприємств, особливо суб'єктам житлово-комунального господарства. Ці підприємства повністю залежать від місцевого бюджету, тож вони повинні постійно відслідковувати зовнішні та внутрішні чинники, які можуть призвести до прояву кризи на підприємстві. Існує безліч методів, які дають змогу простежити період, в який розпочалася криза та коли вона закінчиться. Але необхідно передчасно відстежувати та запобігати проявам кризових явищ, що дає змогу здійснити SWOT-аналіз. За допомогою SWOT-аналізу можна простежити сильні та слабкі сторони житлово-комунальних підприємств, оцінити загрози та можливості, за якими підприємства зможуть гарантувати стабільність у своїй роботі, незважаючи на загрози кризи, які не вдалося завчасно передбачити.

Бібліографічний список:

1. Півень А.І. Механізм побудови системи ранньої діагностики та подолання фінансової кризи на підприємстві. Вісник КПІ. 2010. № 5. URL: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_5/statti/Piven.pdf (дата звернення: 27.11.2018).
2. Островська О.А. Удосконалення інструментарію прогнозування банкрутства підприємств. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vkib/2010_1/Ostrovsk.html (дата звернення: 11.12.2018).
3. Чернявський А.Д. Антикризисное управління: навч. посіб. Київ: МАУП, 2010. 208 с.
4. Василенко В.О. Антикризисное управління підприємством: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2013. 504 с.
5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: підручник; вид. 2-е, перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
6. Петрик О. Фінансова криза в Україні та заходи щодо її подолання. Вісник НБУ. 2009. № 8. С. 4–11.
7. Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2011. 256 с.
8. Клебанова Т.С. Рудаченко О.О. Моделі аналізу кризових ситуацій на підприємствах житлово-комунального господарства. Прикладні аспекти моделювання соціально-економічних систем: монографія; под. ред. В.С. Пономаренко, Т.С. Клебановой. Бердянск: изд. Ткачук А.В. 2015. 512 с.
9. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» № 2189-VIII, ред. від 09.06.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2189-19> (дата звернення: 14.12.2018).
10. Лега Ю.Г., Качала Т.М., Чечетова Н.Ф. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки. Черкаси: ЧДТУ, 2015. 219 с.
11. Рудаченко О.О. Визначення домінуючих загроз на підприємствах житлово-комунального господарства. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2013. № 6. Т. 1. С. 35–38.
12. Валуєв Ю.В. Загрози економічній безпеці в сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємства: класифікаційний аспект. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2005. № 6. Т. 2. С. 63–68.
13. Шляхта О.М. SWOT-аналіз як інструмент стратегічного менеджменту підприємства. Економічний простір. 2012. Вип. 68. С. 301–309.
14. Димченко О.В. Синдром проблемної ситуації в економіці і суспільстві. Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: матеріали IV міжнародної Інтернет-конференції. Тернопіль, 2009. С. 52–55.

References:

1. Piven' A.I. (2010), "The mechanism of building an early diagnostics system and overcoming the financial crisis in the enterprise", *Visnyk KPI*, vol. 5, available at: http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_5/statti/Piven.pdf (Accessed: 27 November 2018).
2. Ostrovs'ka O.A. (2010), "Improvement of tools for forecasting bankruptcy of enterprises", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vkib/2010_1/Ostrovsk.html (Accessed: 11 December 2018).
3. Chernyavs'kyi A.D. (2010), *Antykryzove upravlinnya: navch. posibnyk [Anti-crisis management tutorial]*, MAUP, Kyiv, Ukraine.
4. Vasylenko V.O. (2013), *Antykryzove upravlinnya pidpryyemstvom: navch. posibnyk [Anti-crisis management of the enterprise: tutorial]*, TSUL, Kyiv, Ukraine.
5. Shershnyova Z.Ye. (2004), *Stratychichne upravlinnya: pidruchnyk. Vyd. 2-he [Strategic management: textbook. 2-nd edit.]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.
6. Petryk O. (2009), "The financial crisis in Ukraine and measures to overcome it", *Visnyk NBU*, vol. 8, pp. 4-11.
7. Ostankova L.A., Shevchenko N.Yu. (2011) *Analiz, modelyuvannya ta upravlinnya ekonomichnykh ryzykamy. Navch. posib. [Analysis, modeling and management of economic risks. Tutorial]*, TSUL, Kyiv, Ukraine.
8. Klebanova T.S. Rudachenko O.O. (2015) "Models of crisis situations analysis at the enterprises of housing and communal services", *Prykladnye aspekty modelyrovannya sotsyal'no-ekonomycheskykh system: monohrafyya [Applied aspects of socioeconomic systems modeling: monograph]*, Edit. by V.S. Ponomarenko, T.S. Klebanova, Publ. by Tkachuk A.V., Berdyansk, Ukraine.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), the Law of Ukraine "On Housing and Communal Services" No. 2189-VIII, edit. from 09/06/2018, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2189-19> (Accessed 14 December 2018).
10. Leha Yu.H., Kachala T.M., Chechetova N.F. (2015), *Vdoskonalennya upravlinnya zhytlovo-komunal'nym kompleksom Ukrayiny v suchasnykh umovakh rozvytku natsional'noyi ekonomiky [Improvement of Ukrainian housing and communal complex management in the modern conditions of the national economy development]*, CHDTU, Cherkassy, Ukraine.
11. Rudachenko O.O. (2013), "Identification of dominant threats at housing and communal services enterprises", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya "Ekonomichni nauky"*, vol. 6, no. 1, pp. 35-38.
12. Valuyev Yu.V. (2005), "Threats to economic security in the field of foreign economic activity of the enterprise: classification aspect", *Visnyk*

- Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky», vol. 6, no. 2, pp. 63-68.
13. Shlyakhta O.M. (2012), "SWOT-analysis as an instrument of strategic management of an enterprise", *Ekonomichnyy prostir*, no. 68, pp. 301-309.
14. Dymchenko O.V. (2009), "The syndrome of the problem situation in the economy and society", *Rozvytok Ukrainy v XXI stolitti: ekonomichni, sotsial'ni, ekolohichni, humanitarni ta pravovi problemy: materialy IV mizhnarodnoyi internet-konferentsiyi [Ukraine's development in the 21st century: economic, social, ecological, humanitarian and legal issues: Materials of the IV international internet conference]*, Ternopil', 2009, pp. 52-55.

Khadartsev O.V.

Candidate of Economic Sciences,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

Mishchenko A.Yu.

Student,
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University

METHODICAL APPROACHES FOR CRISIS PHENOMENA EVALUATION IN MUNICIPAL ENTERPRISES ACTIVITIES

Modern features of economic functioning complicate an objective assessment of the economic entity situation. The crisis in the enterprise may be indicated by deterioration in financial performance compared with previous years. The crisis is a period of vital activity of any subject, which leads to a turning point, due to the influence of internal and external factors. The crisis is one of the key elements in market economy regulation. Crisis phenomena are a small number of unstable crisis manifestations that arise synchronously with each other in different areas of the enterprise, or a certain phenomenon that occurs with implementing a specific process of functioning of the entity. The causes of crisis phenomena are based on the interaction of objective and subjective, external and internal factors. The prerequisites for the emergence of crises are the sudden emergence of unforeseen events in the external environment; change of relations with contractors; changes within an entity; changes in technology development. There can state the fact that the danger of a crisis always exists and it needs to be predicted and prevented. Particularly acutely, the problem of assessing the course and occurrence of crisis phenomena concerns the sphere of provision of housing and communal services. There are concerns that the housing and communal sector of Ukraine is in a crisis, and the positive changes in the establishment of market principles of management are hindered. The internal causes of the crisis situation of housing and communal services enterprises activity include low-quality management, the imperfection of the pricing mechanism, an increase of receivables, maintenance of extra workplaces, production process technological inconsistency, lack of long-term investment, a deficit of own working capital, irrational organizational structure. The work of an enterprise can be negatively affected by any factor, which can lead in the future to a crisis. Most types of threats relate precisely to internal factors, which suggest that the protection of housing and communal services enterprises from crisis phenomena depends on the quality of its work. Therefore, in practice, for the activity of housing and communal services enterprises, analytical approaches should be applied which allow estimating the current situation of the enterprise and its development prospects, in particular, the method of SWOT-analysis. Forecasting the crisis is an important stage in the development of the company's work plan, crisis phenomena create barriers for enterprises, especially entities of housing and communal services. These enterprises are fully dependent on the municipal budget, so they must constantly monitor external and internal factors that can lead to a crisis in the enterprise. The SWOT-analysis methodology allows tracing the strengths and weaknesses of housing and communal enterprises, assessing the threats and opportunities that companies will be able to guarantee stability in their work, despite the threat of crises that could not be anticipated in advance.